

УДК 346.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-3-13>

Владислав САКСОНОВ

кандидат юридичних наук, доцент

(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

vladyslav.saksonov@dduvs.edu.ua

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЄДИНИЙ МАЙНОВИЙ КОМПЛЕКС: ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА Й ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті доводиться, що поняття «підприємство» у вітчизняному законодавстві використовується в різних значеннях.

Зокрема, зазначається, що з 1 січня 2004 року одночасно набули чинності новий Цивільний, Господарський і Митний кодекси України (останній діє в новій редакції), у положеннях яких на рівні спеціалізованих норм-дефініцій закріплено *визначення* поняття «підприємство». Проте в усіх указаних трьох кодексах значення, зміст і сутність поняття «підприємство» суттєво відрізняються. Так, між визначеннями, закріпленими в Господарському та Митному кодексах України, різниця вбачається *принциповою*. Водночас між визначеннями, що містяться в Цивільному кодексі України, і відповідними визначеннями, які закріплені в Господарському та Митному кодексах України, різниця видається *концептуальною*.

При цьому *останні зміни в національному законодавстві*, зумовлені прийняттям Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 р., *суперечать загальній тенденції, сформованій протягом десятиліть*, що відтворилася в Конституції України, численних кодексах, інших законах і підзаконних нормативно-правових актах, полягає у *визнанні статусу підприємства як особи, учасника правовідносин, суб'єкта господарювання*.

Ключові слова: підприємство, підприємство як організаційна форма господарювання, підприємство як єдиний майновий комплекс, законодавство, норми-дефініції.

Правильно визначаєте слова, і ви звільните світ
від половини непорозумінь.

Рене Декарт

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Поняття «підприємство» є одним із найважливіших, системоутворювальних і міжгалузевих у національному праві України, що відтворюється й у вітчизняному законодавстві. Питанням визначення відповідної дефініції, суттєвих ознак цього поняття, характеристики окремих видів підприємств присвячено чимало наукових студій. Водночас і доктринальні положення спираються насамперед на легальні визначення, закріплені передусім у нормах-дефініціях актів законодавства, зокрема в кодексах [15; 16; 17; 18; 19].

З 1 січня 2004 року одночасно набули юридичної сили новий Цивільний [20], Господарський [2] і Митний кодекси України (останній діє в новій редакції) [10], у положеннях яких на рівні спеціалізованих норм-дефініцій закріплюється визначення поняття «підприємство».

Як відомо, призначенням норм-дефініцій і закріплених у них визначень є сприяння однаковому розумінню значення, змісту й сутності певних понять, їх конкретного сенсу, що має забезпечити їх однакове використання й застосування.

Проте в усіх зазначених вище трьох кодексах значення, зміст і сутність поняття «підприємство» суттєво відрізняються. Так, між визначеннями, закріпленими в Господарському та Митному кодексах України, різниця вбачається *принциповою*. Водночас між визначеннями, що містяться в Цивільному кодексі України, і відповідними визначеннями, які закріплені в Господарському та Митному кодексах України, різниця видається *концептуальною*.

Звичайно, зазначені проблеми виходять за межі суто теоретичних, наукових питань, оскільки різний сенс поняття «підприємство», закріплений у нормах вітчизняних кодексів, спричиняє проблеми різного розуміння цього поняття, ускладнює використання й застосування відповідних норм у правореалізації.

При цьому *останні зміни в національному законодавстві*, зумовлені прийняттям, набранням чинності й уведенням у дію Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-IX [13], *суперечать загальній тенденції, сформованій протягом десятиліть*, що відтворилася в Конституції України, численних кодексах, інших законах і підзаконних нормативно-правових актах, полягає у визнанні статусу підприємства як особи, учасника правовідносин, суб'єкта господарювання.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Наукові публікації (монографії, наукові статті, тези доповідей на наукових конференціях, семінарах, круглих столах тощо), а також навчальні видання (підручники, навчальні посібники, курси лекцій тощо) переважно характеризуються тим, що їх автори використовують поняття «підприємство» здебільшого в значенні, близькому до того, яке є властивим для відповідного галузевого законодавства.

Проте й це не є стійким загальним правилом, особливо зважаючи на те, що в тому ж Цивільному кодексі України поняття «підприємство» в статті 191 визначається як «*єдиний майновий комплекс*» (ч. 1), «*майно*» (ч. 2), «*об'єкт купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів*» (ч. 4). Водночас у статтях 167 і 169 ЦК України поняття «підприємство», як і в більшості норм законів, передусім Конституції України й кодексів, а також підзаконних нормативно-правових актів, використовується для позначення *учасників правовідносин, юридичних осіб, суб'єктів господарювання*. Зокрема, у ч. 2 ст. 167 ЦК України зазначено: «Держава може створювати *юридичні особи* публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом». Аналогічні положення відтворено й у ст. 169 ЦК стосовно «Правових форм участі територіальних громад у цивільних відносинах». Із цього приводу в ч. 2 цієї статті вказано: «Територіальні громади можуть створювати *юридичні особи* публічного права (комунальні підприємства, спільні комунальні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом» [20].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Крім того, варто зважати на те, що в реальних правовідносинах одні й ті норми правових актів, а також положення юридичних документів, у яких уживається поняття «підприємство» в певному сенсі, використовуються учасниками цих відносин, а також застосовуються уповноваженими органами, у різних сферах правового регулювання. Що також сприяє поглибленню правової невизначеності й загостренню відповідних проблем.

Формування цілей статті (постановка завдання). З огляду на зазначене вище, мета статті полягає в характеристиці значення, змісту й сутності поняття «підприємство», його конкретного сенсу, у якому це поняття вживається в Конституції України, численних кодексах, інших законах і підзаконних нормативно-правових актах. На підставі про-

веденого в статті аналізу варто надати характеристику загальної тенденції використання поняття «підприємство», сформованої протягом десятиліть, що відтворилася в національному законодавстві. Крім того, необхідно схарактеризувати останні зміни вітчизняного законодавства стосовно титульної проблематики дослідження, а також відповідні проблеми та перспективи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відтоді, коли з 1 січня 2004 року одночасно набули чинності новий Цивільний [20], Господарський [2] і Митний кодекси України (останній діє в новій редакції) [10], *утратив чинність* Закон України «Про підприємства в Україні» (відповідно до п. 2 Прикінцевих положень ГК України). У частині 1 ст. 1 скасованого Закону підприємство визначено як «основна *організаційна ланка* народного господарства України ... *самостійний господарюючий* статутний суб'єкт, який має права юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу)» [14]. Наведене визначення не враховує можливості існування некомерційних підприємств – державних казенних підприємств, статус яких визначено в Господарському кодексі України (ст. 76) [2]. Проте загалом підприємство за цим законом мало *два важливі статуси* – «самостійного господарюючого суб'єкта» та «юридичної особи».

Прийняття й уведення в дію нового Цивільного та Господарського кодексів України свого часу деякі фахівці назвали створенням «економічної конституції» нашої держави. При цьому саме Господарський кодекс України «встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності» [2].

Згідно з нормами, викладеними в ст. 62 Господарського кодексу України, «підприємство як *організаційна форма господарювання*», підприємство характеризується як «*самостійний суб'єкт господарювання*, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами» (ч. 1 ст. 62 ГК України). Також зауважено, що «підприємство є *юридичною особою*, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків та може мати печатки» (ч. 4 ст. 62 ГК України) [2]. Таким чином, відповідно до змісту норм, закріплених у ст. 62 ГК України, «підприємство як організаційну форму господарювання» характеризують *два важливі правові статуси* – «самостійний суб'єкт господарювання» та «юридична особа». Отже, підприємство має усі *ознаки суб'єкта господарської діяльності* та *юридичної особи*.

У пункті 38 ч. 1 ст. 4 Митного кодексу України зазначено: «Підприємство – будь-яка *юридична особа*, а також *громадянин-підприсмець*» [10].

Таким чином, якщо, відповідно до положень ст. 62 Господарського кодексу України, підприємство має два важливі визначальні статуси – «*суб'єкт господарювання*» та «*юридична особа*». Згідно з нормами Митного кодексу України, підприємство – це *будь-яка юридична особа* (не тільки юридична особа, що створена та зареєстрована як *суб'єкт господарювання*), а також *громадянин-підприсмець* (тобто *фізична особа*, яка на законних підставах здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи). Як бачимо, *відмінності* у визначенні поняття «підприємство» в указаних кодексах *суттєві* й навіть *принципові*. Але в будь-якому разі й у Господарському, і в Митному кодексі України підприємство – це *особа, учасник, суб'єкт правовідносин*.

Згідно з нормами, закріпленими в ст. 191 Цивільного кодексу України, «підприємство є *єдиним майновим комплексом*, що використовується для здійснення підприємницької діяльності» (ч. 1). Крім того, указано, що «підприємство або його частина можуть бути *об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів*» (ч. 4) [20].

Отже, якщо в ст. 191 Цивільного кодексу нашої держави підприємство – це *майно, єдиний майновий комплекс та об'єкт правовідносин*, то в статтях Господарського й Митного кодексів України підприємство позиціонується як *особа, учасник, суб'єкт правовідносин*, що визначено в змісті відповідних норм-дефініцій.

Варто також звернути увагу на те, що, на відміну від норм Цивільного кодексу України, не враховуючи навіть указані вище норми-дефініції Господарського та Митного кодексів України, у численних статтях інших нормативно-правових актів, *передусім законів*, підприємство має статус *особи, учасника, суб'єкта правовідносин*. Це впливає з аналізу норм:

Конституції України (ч. 3 ст. 37, ч. 2 ст. 46, ч. 1 ст. 78 тощо – усього 9 норм) [8];

Кримінального кодексу України (ч. ч. 3 і 4 ст. 18, ч. 1 ст. 47, ч. ч. 1 і 2 ст. 96⁴, п. 12 ч. 1 ст. 96¹⁰⁻¹ тощо; усього – понад 50 випадків використання поняття «підприємство») [9].

Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 1, ч. 1 ст. 40, ст. 41 – поняття «підприємство» використано 9 разів; усього в кодексі понад 100 норм містять це поняття) [7];

Податкового кодексу України (статті розділу III – «Податок на прибуток підприємств» тощо – усього 676 разів згадується поняття «підприємство» та похідні від нього) [11];

Земельного кодексу України (165 випадків використання поняття «підприємство») [4];

Кодексу законів про працю України (257 разів згадується поняття «підприємство», зокрема серед інших юридичних осіб – «підприємства, установи, організації» (статті 2, 3, 5⁻¹ тощо)) [6];

Цивільного процесуального кодексу України (ч. 1 ст. 18, ч. 10 ст. 43, ч. 2 ст. 146 – усього 24 згадки) [21];

Господарського процесуального кодексу України (ч. 10 ст. 42, п. 3 ч. 1. ст. 111, п. 1 ч. 2 ст. 134 – усього 25 випадків використання поняття «підприємство») [3];

Кодексу адміністративного судочинства України (35 норм містять поняття «підприємство») [5];

Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (п. 2 ч. 2 ст. 9 тощо – усього в 7 нормах використовується поняття «підприємство», серед них і з посиланням на окремі реєстри, зокрема стосовно «ідентифікаційного коду юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України») [12];

а також інших законів і підзаконних нормативно-правових актів.

Так, у ч. 3 ст. 37 Конституції України зазначено: «Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях». У частині 1 ст. 78 Основного Закону нашої держави вказано: «Народні депутати України не можуть мати іншого представницького мандата, бути на державній службі, обіймати інші оплачувані посади, займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку». У частині 2 ст. 142 йдеться про таке: «Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби» [8].

З аналізу змісту наведених та інших статей Основного Закону нашої держави випливає, що поняття «підприємство» позиціонується в нормах Конституції України як *юридична особа, учасник правовідносин, суб'єкт господарювання*.

Як зазначено вище, у Кодексі законів про працю України 257 разів використовується поняття «підприємство», зокрема серед інших юридичних осіб – «підприємства, установи, організації». Так, у ч. 2 ст. 2 Кодексу законів про працю України вказано: «Працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою» [6].

У Податковому кодексі України «підприємство» визначається як особа – «платник податку», а не майно – «об'єкт оподаткування» (статті розділу III – «Податок на прибуток підприємств»), зокрема в підпункті 9.1.1. ст. 9 серед загальнодержавних податків на першому місці вказується «податок на прибуток підприємств» (тобто прибуток, що отримала особа-підприємство; на відміну від оподаткування майна) [11].

Особливо варто звернути увагу на той факт, що й у Цивільному процесуальному кодексі України (на відміну від Цивільного кодексу України, у ст. 191 якого підприємство визначено як «майно», «єдиний майновий комплекс» [6], тобто об'єкт правовідносин) поняття «підприємство» також, як і в більшості інших статей численних кодексів, законів і підзаконних нормативно-правових актів, використовується для позначення осіб, учасників, суб'єктів правовідносин. Зокрема, у ч. 1 ст. 18 Цивільного процесуального кодексу України зазначено: «Судові рішення, що набрали законної сили, обов'язкові для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, посадових чи службових осіб та громадян і підлягають виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами» [21].

У частині 10 ст. 43 Цивільного процесуального кодексу України зауважено: «Якщо цим Кодексом встановлено вимогу щодо зазначення у змісті процесуального документа ідентифікаційного коду юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, а також реєстраційного номера облікової картки платника податків або номера і серії паспорта для фізичних осіб – громадян України, учасник справи, який є органом державної влади або іншим державним органом, не зареєстрованим за законодавством України як юридична особа, або посадовою особою, яка діє від імені такого органу, звільняється від обов'язку зазначення таких відомостей стосовно себе» [2].

У частині 2 ст. 146 Цивільного процесуального кодексу України вказується, що «в ухвалі про тимчасове вилучення доказів для дослідження судом зазначаються:

1) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові – для фізичних осіб) особи, в якій знаходиться доказ, його місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштові індекси, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти, за наявності» [21].

Аналогічні норми містяться в Господарському процесуальному кодексі України. Так, у ч. 10 ст. 42 зазначеного кодифікованого законодавчого акта вказано: «Якщо цим Кодексом встановлено вимогу щодо зазначення у змісті процесуального документа ідентифікаційного коду юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, а також реєстраційного номера облікової картки платника податків або номера і серії паспорта для фізичних осіб – громадян України, учасник справи, який є органом державної влади або іншим державним органом, не зареєстрованим за законодавством України як юридична особа, або посадовою особою, яка діє від імені такого органу, звільняється від обов'язку зазначення таких відомостей стосовно себе» [3].

У частині 1 ст. 43 Кодексу адміністративного судочинства України зазначено: «Здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві (адміністративна процесуальна правоздатність) визнається за громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їх

посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами), адміністратором за випуском облігацій» [5]. Зрозуміло, що процесуальні права й обов'язки може мати тільки особа як учасник відповідних правовідносин.

У пункті 2 ч. 2 ст. 9 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» також серед іншого зазначено: «В Єдиному державному реєстрі містяться такі відомості про юридичну особу, крім державних органів і органів місцевого самоврядування як юридичних осіб:

- 1) найменування юридичної особи, у тому числі скорочене (за наявності);
- 2) ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (далі – ідентифікаційний код)...» [12].

Наголосимо, що в усіх наведених законах – Конституції України, матеріальних і процесуальних кодексах нашої держави, інших численних законах і підзаконних нормативно-правових актах поняття «підприємство» використовується для позначення особи (здебільшого юридичної особи), учасника правовідносин з певними правами й обов'язками, суб'єкта господарювання з відповідним статусом.

Окремо варто зацентувати увагу на тому, що в Цивільному кодексі України поняття «підприємство» в статті 191 визначається як «єдиний майновий комплекс» (ч. 1), «майно» (ч. 2), «об'єкт купівлі-продажу, застави, оренди та інших правовичинів» (ч. 4). Водночас у статтях 167 і 169 ЦК України поняття «підприємство», як і в більшості норм законів, передусім Конституції України й кодексів, а також підзаконних нормативно-правових актів, використовується для позначення учасників правовідносин, юридичних осіб, суб'єктів господарювання. Зокрема, у ч. 2 ст. 167 ЦК України зазначено: «Держава може створювати юридичні особи публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках і в порядку, установлених Конституцією України та законом». Аналогічні положення відтворено й у ст. 169 ЦК України стосовно «Правових форм участі територіальних громад у цивільних відносинах». Із цього приводу в ч. 2 цієї статті вказано: «Територіальні громади можуть створювати юридичні особи публічного права (комунальні підприємства, спільні комунальні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом» [20].

Спробою започаткування та юридичного оформлення процесу скасування статусу підприємств як осіб, учасників правовідносин, суб'єктів господарювання, а також певної організаційно-правової форми юридичних осіб, стало прийняття Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-ІХ. Так, у ч. 3 ст. 17 зазначеного закону вказано: «Визнати Господарський кодекс України ... таким, що втратив чинність, з дня введення в дію цього Закону». У частині 1 ст. 13 закону зауважено, що створення юридичних осіб в організаційно-правових формах підприємств (державних, комунальних, приватних та інших) забороняється. Статтею 14 зазначеного Закону передбачено особливості припинення підприємств у перехідний період, який визначається як трирічний строк, що починається з дня введення в дію цього Закону. Зокрема, зазначено, що «протягом шести місяців з дня введення в дію цього Закону учасники (засновники) підприємства, уповноважений суб'єкт управління об'єктами державної власності приймають рішення про припинення підприємства...». У частині 2 цієї статті вказано, що «підприємство, єдиним учасником (засновником) якого є держава або територіальна громада (територіальні громади), припиняється в результаті перетворення або ліквідації». Перетворення цих підприємств можливе в акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, або в некомерційне товариство (ч. 3 ст. 14 зазначеного Закону). Крім того, цим Законом, відповідно до його прикінцевих і перехідних положень (ст. 17), уносяться відповідні зміни в десятки нормативно-правових актів [13].

Попри вказане вище, варто зауважити, що в численних національних законах і підзаконних нормативно-правових актах протягом тривалого періоду сформувалася тенденція до позиціонування підприємств саме як *осіб, учасників, суб'єктів* правовідносин, окремої організаційної форми господарювання. І більшість відповідних норм Конституції України, Кримінального, Податкового, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу законів про працю України, а також інших численних кодексів, законів і підзаконних нормативно-правових актів, серед них і норми статей 167 і 169 Цивільного кодексу України, *зберігають чинність* (навіть у редакціях від 28.08.2025, підстава – Закон України № 4196-IX).

Не позбавленим наукового інтересу й практичного значення є і звернення до окремих результатів сучасних філологічних доробок стосовно титульної проблематики дослідження – як україномовних, так і аналізу перекладів основних актів законодавства англійською мовою (офіційних і неофіційних перекладів).

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В.Т. Бусела поняття «підприємство» характеризується таким чином: «1. Окрема виробнича установа (завод, фабрика і т. ін.). 2. Діяльність у якій-небудь галузі, що дає прибутки. 3. *Самостійний господарчий суб'єкт*, створений в установленому законом порядку; *є зазвичай юридичною особою...*» [1, с. 962].

Наведемо також результати аналізу перекладів англійською мовою, що має статус міжнародної, найбільш значимих актів законодавства, в яких відтворено поняття «підприємство». Так, в офіційному тексті перекладу Конституції України англійською мовою, опублікованому на офіційному сайті Верховної Ради України, поняття «підприємство» в усіх випадках перекладається словом «enterprise». Зокрема, у перекладі ч. 1 ст. 78 Основного Закону нашої держави зазначено: «The MPs of Ukraine shall not have another representative mandate or be involved in the civil service or hold another office of profit or undertake other paid or entrepreneurial activity (other than teaching, research or creative activities) or be a member of a management body or a supervisory board of an *enterprise* or a profit making organisation» (Official translation. Last modification: 04.04.24 10:05:07) [25].

В офіційному тексті перекладу Господарського кодексу України, також опублікованому на офіційному сайті Верховної Ради України, відтворюється аналогічна ситуація, а саме поняття «підприємство» в усіх випадках також перекладається словом «enterprise». Зокрема, це відбивається в перекладах назви глави 7 – «Enterprise», назви, наприклад, ст. 62 ГК України «Enterprise as an organisational form of economic activity», що відтворено також у перекладі назв інших структурних частин і змісті відповідних статей кодексу (Official translation. Last modification: 02.03.25 19:20:04) [26].

Наведені вище переклади зумовили необхідність з'ясування значення, змісту й сутності поняття «enterprise», що спричинило звернення до відповідних джерел. Так, в одному з найбільш відомих та авторитетних видань словника англійської мови – «Cambridge dictionary», поняття «enterprise» характеризується таким чином: «an organization, especially a business, or a difficult and important plan, especially one that will earn money:

commercial enterprise – *Don't forget this is a commercial enterprise – we're here to make money;*

private enterprise – *Those were the years of private enterprise (= businesses being run privately, rather than by the government), when lots of small businesses were started;*

Her latest enterprise (= plan) is to climb Mount Everest».

Синонімами слова «enterprise», що наводяться в цьому словнику, є «business (COMPANY); business (SELLING); commerce; concern (BUSINESS); trade (BUSINESS); trade (BUYING AND SELLING)» [22].

Отже, у словнику англійської мови «Cambridge dictionary» поняття «enterprise» характеризується як *організація (компанія)*, здебільшого бізнес плану; або складний і важливий план, особливо той, що принесе прибуток.

Водночас варто відзначити, що й у перекладах англійською мовою ст. 191 Цивільного кодексу України, її назви – «Підприємство як єдиний майновий комплекс», а також у змісті цієї статті поняття «підприємство» також перекладається словом «enterprise», що викликає проблему логічного розуміння змісту зазначеного перекладу з огляду на тлумачення цього поняття, поданому в «Cambridge dictionary».

На сайті Верховної Ради України офіційного перекладу Цивільного кодексу України не надається, тому для аналізу взято переклад, опублікований у Додатку до юридичного журналу «Право України» (Collection of Laws «Legal Bulletin of Ukraine». К.: Editorial office of the legal journal «Law of Ukraine», 2011. Supplement to the legal journal «Law of Ukraine». First number: Civil Code of Ukraine: with alterations and amendments as of November 1, 2011. 512 pages).

A same – «Article 191. Enterprise as Single Property Complex

1. An enterprise shall be a single property complex which shall be used to effectuate entrepreneurial activity...

4. An enterprise or part thereof may be an object of purchase-sale, pledge, lease, and other transactions» [24].

З деякими відмінностями, але загалом аналогічно – через використання терміно-поняття «enterprise» для позначення майна, єдиного майнового комплексу, об'єкта правовідносин, здійснюється й переклад зазначеної статті Цивільного кодексу України в іншому виданні [23].

В оригінальному тексті, опублікованому на офіційному сайті Верховної Ради України, зазначені частини ст. 191 Цивільного кодексу України (зокрема частини 1 і 4) мають такий вигляд:

«Стаття 191. Підприємство як єдиний майновий комплекс

1. Підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності...

4. Підприємство або його частина можуть бути об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів» [20].

Зважаючи на значення, у якому поняття «підприємство» використовується в ст. 191 Цивільного кодексу України, а також урахуовуючи традиційний переклад слова «enterprise», сенс наведених перекладів ст. 191 ЦК України англійською мовою з використанням цього поняття важко зрозуміти.

Така ситуація не в останню чергу зумовлена тим, що поняття «підприємство» в ст. 191 Цивільного кодексу України використовується всупереч традиційному його поширенню в законодавстві України, а саме для позначення майна, єдиного майнового комплексу, а не особи (здебільшого юридичної), учасника правовідносин, суб'єкта господарської діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, варто констатувати, що поняття «підприємство», яке є одним із найважливіших, системоутворювальних і міжгалузевих у національному законодавстві та вітчизняному праві України, використовується в різних значеннях і має різний зміст і сутність.

Вирішенню цього питання на законодавчому рівні повинні сприяти відповідні норми-дефініції та закріплені в них визначення, призначення яких є формування однакового розумінню значення, змісту й сутності певних понять, їх конкретного сенсу, що має забезпечити їх однакове використання й застосування.

З 1 січня 2004 року втратив чинність Закон України «Про підприємства в Україні» й водночас набули юридичної сили новий Цивільний, Господарський і Митний кодекси України (останній діє в новій редакції), у положеннях яких на рівні спеціалізованих норм-дефініцій закріплюється визначення поняття «підприємство».

Відповідно до положень ст. 62 Господарського кодексу України, підприємство має два важливі визначальні статуси – *«суб'єкт господарювання»* та *«юридична особа»* [2]. Згідно з нормами Митного кодексу України, підприємство – це *будь-яка юридична особа (не тільки юридична особа, що створена та зареєстрована як суб'єкт господарювання), а також громадянин-підприємець (тобто фізична особа, яка здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи)* [10]. Як бачимо, *відмінності* у визначенні поняття «підприємство» в указаних кодексах *суттєві* й навіть *принципові*. Але в будь-якому разі й у Господарському, і в Митному кодексі України підприємство – це *особа, учасник, суб'єкт правовідносин*.

Згідно з нормами ст. 191 Цивільного кодексу України, «підприємство є *єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності*» (ч. 1). Крім того, указано, що «підприємство або його частина можуть бути *об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів*» (ч. 4) [20].

Отже, якщо в ст. 191 Цивільного кодексу нашої держави підприємство – це *майно, єдиний майновий комплекс та об'єкт правовідносин*, то в статтях Господарського й Митного кодексів України підприємство позиціонується як *особа, учасник, суб'єкт правовідносин*, що визначено в змісті відповідних норм-дефініцій. У цьому випадку *різниця* вбачається *концептуальною*.

Варто також звернути увагу на те, що, на відміну від норм Цивільного кодексу України, не враховуючи навіть указані вище норми-дефініції Господарського та Митного кодексів України, у численних статтях інших нормативно-правових актів, передусім законів, підприємство має статус *особи, учасника, суб'єкта правовідносин*. Це впливає з аналізу норм: Конституції України (усього 9 норм); Кримінального кодексу України (понад 50 випадків використання поняття «підприємство»); Кодексу України про адміністративні правопорушення (понад 100 норм містять це поняття «підприємство»); Податкового кодексу України (усього 676 разів згадується поняття «підприємство»); Земельного кодексу України (165 випадків використання поняття «підприємство»); Кодексу законів про працю України (257 разів згадується поняття «підприємство»); Цивільного процесуального кодексу України (усього 24 згадки); Господарського процесуального кодексу України (усього 25 випадків використання поняття «підприємство»); Кодексу адміністративного судочинства України (35 норм містять поняття «підприємство»); Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (у 7 нормах використовується поняття «підприємство», серед них і з посиланням на окремі реєстри, зокрема стосовно «ідентифікаційного коду юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України»); а також інших законів і підзаконних нормативно-правових актів.

Наголосимо, що в усіх наведених законах – Конституції України, матеріальних і процесуальних кодексах нашої держави, інших численних законах і підзаконних нормативно-правових актах – поняття «підприємство» використовується для позначення *особи* (здебільшого юридичної особи), *учасника правовідносин* з певними правами й обов'язками, *суб'єкта господарювання* з відповідним статусом.

Окремо варто зацентувати увагу на тому, що в Цивільному кодексі України поняття «підприємство» в ст. 191 визначається як *«єдиний майновий комплекс»* (ч. 1), *«майно»* (ч. 2), *«об'єкт купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів»* (ч. 4). Водночас у статтях 167 і 169 ЦК України поняття «підприємство», як і в більшості норм законів, передусім Конституції України і кодексів, а також підзаконних нормативно-правових актів, використовується для позначення *учасників правовідносин, юридичних осіб, суб'єктів господарювання* [20].

Спробою започаткування та юридичного оформлення процесу скасування статусу підприємств як осіб, учасників правовідносин, суб'єктів господарювання, певної організа-

ційно-правової форми юридичних осіб, стало прийняття Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-IX [13].

У частині 3 ст. 17 зазначеного Закону вказано: «Визнати Господарський кодекс України ... таким, що *втратив чинність*, з дня введення в дію цього Закону» (тобто з 28.08.2025). При цьому нагадаємо, що саме в Господарському кодексі України за підприємством на законодавчому рівні закріплено два важливих статуси – «суб'єкт господарювання» та «юридична особа».

Скасування Господарського кодексу України, що понад 20 років є комплексним спеціальним законом, який «визначає основні засади господарювання в Україні й регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами й іншими учасниками відносин у сфері господарювання» (ст. 1 ГК України) [2], само по собі є такою ж комплексною проблемою, масштаб якої важко переоцінити.

Одним із проявів цього є втрата чіткого розуміння значення, змісту й сутності основоположних категорій, понять і дефініцій, які використовуються та застосовуються в процесі правореалізації відповідних норм у господарських відносинах.

Водночас у ч. 1 ст. 13 Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 указано, що *створення юридичних осіб в організаційно-правових формах підприємств* (державних, комунальних, приватних та інших) *забороняється*. Статтею 14 зазначеного Закону передбачено *особливості припинення підприємств у перехідний період*, який визначається як трирічний строк, що починається з дня введення в дію цього Закону [13].

Попри зазначене вище, варто зауважити, що в численних національних законах і підзаконних нормативно-правових актах протягом тривалого періоду сформувалася тенденція до позиціонування підприємств саме як *осіб, учасників, суб'єктів* правовідносин, а також *окремої організаційної форми господарювання*. І більшість наведених у дослідженні *норм Конституції України та Кримінального, Податкового, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу законів про працю України, а також інших численних кодексів, законів і підзаконних нормативно-правових актів, зберігають чинність*, навіть у редакціях від 28.08.2025. Загалом їх *тисячі* у вітчизняному законодавстві. Як зазначалося вище, лише в Податковому кодексі України 676 разів поняття «підприємство» використовується для позначення особи, основного учасника податкових правовідносин, платника податку на прибуток.

Зважаючи на те що *зміни*, започатковані Законом України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-IX, *суперечать* положенням Конституції України, нормам численних кодексів та інших законів, а також підзаконних нормативно-правових актів (ідеться про *десятки* законів і *тисячі* відповідних норм), змінити таку ситуацію можливо лише шляхом законотворчості, тобто через прийняття нових законодавчих актів, а також зміни або скасування чинних.

Для внесення змін до Конституції України, як відомо, передбачено особливу складну процедуру, установлену національним законодавством. І це є надзвичайно важливим, зважаючи на норми, закріплені в ст. 8 Основного Закону нашої держави, у якій зазначено: «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» [8].

Унесення змін, наприклад, до Податкового кодексу України, також має певні процедурні особливості. Зокрема, передбачені в підпункті 4.1.9. ст. 4 цього Кодексу: «... зміни до будь-яких *елементів* податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість міся-

ців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року». Платник податку (у цьому випадку підприємство), відповідно до підпункту 7.1.1 ст. 7 ПК України, є обов'язковим елементом, що визначається при встановленні податку або збору [11].

Таким чином, унесення змін до десятків законів і підзаконних правових актів, а також тисяч відповідних норм передбачає складні, тривалі, регламентовані законодавством процедури, а також значні витрати часу, людських професійних ресурсів і матеріальних засобів, не враховуючи навіть окремі важливі та принципові питання щодо спрямованості й характеру таких змін, їх обґрунтованості й доцільності.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (утрата чинності – 28 серпня 2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
3. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
4. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
5. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
6. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 21.07.2025).
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
9. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
10. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
11. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
12. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
13. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 9 січня 2025 р. № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
14. Про підприємства в Україні : Закон від 27 березня 1991 р. № 887-XII (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-12#Text> (дата звернення: 21.07.2025).
15. Саксонов В.Б. Визначення понятійно-категоріального апарату як методологічна парадигма юриспруденції. *Науковий вісник Юридичної академії МВС*. 2005. № 3. С. 76–85.
16. Саксонов В.Б. Визначення поняття «підприємство» в законодавстві України. *Проблеми застосування цивільного та господарського кодексів України* : матеріали круглого столу кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, 21 листопада 2014 р.). Дніпропетровськ : ДДУВС, 2014. С. 55–57.
17. Саксонов В.Б. Правові основи господарювання в Україні у контексті змін, передбачених Законом України від 09.01.2025 № 4196-IX. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : у 2 ч. : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. II. 784 с. С. 175–177.

18. Саксонов В.Б. Речові права державних і комунальних підприємств у контексті змін, передбачених законопроектом № 6013. *Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 76-річчю проголошення Загальної декларації прав людини (м. Дніпро, 10 груд. 2024 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 312 с. С. 101–104.

19. Саксонов В.Б., Коверзай О.О. Підприємство як суб'єкт господарювання та єдиний майновий комплекс: проблема законодавчого визначення. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф.; у 2-х ч. (м. Дніпро, 21 березня 2025 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. II. 784 с. С. 180–182.

20. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 21.07.2025).

21. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 21.07.2025).

22. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/enterprise> (дата звернення: 21.07.2025).

23. Civil Code of Ukraine. Code of Ukraine; Law, Code dated 16.01.2003 № 435-IV. The legislation of Ukraine is valid as of March 18, 2024. URL: [https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/65221/UKR-65221%20\(EN\).pdf](https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/65221/UKR-65221%20(EN).pdf) (дата звернення: 21.07.2025).

24. Civil Code of Ukraine. Collection of Laws «Legal Bulletin of Ukraine». К.: Editorial office of the legal journal «Law of Ukraine», 2011. Supplement to the legal journal «Law of Ukraine». First number: Civil Code of Ukraine: with alterations and amendments as of November 1, 2011. 512 pages. URL: <https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-family-codex-eng-4.pdf> (дата звернення: 21.07.2025).

25. Constitution of Ukraine. Official translation. Last modification: 27.05.21 11:57:00. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?lang=en#Text> (дата звернення: 21.07.2025).

26. Economic Code of Ukraine. Official translation. Last modification: 26.05.21 15:43:04. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?lang=en#Text> (дата звернення: 21.07.2025).

References

1. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukraïnskoi movy (z dod. i dopov.) [Large explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Uklad. i holov. red. V.T. Busel. Kyiv; Irpin: VTF «Perun», 2005. 1728 з. [in Ukr.].

2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 436-IV (vtrata chynnosti – 28 serpnia 2025 r.). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (access date: 21.07.2025). [in Ukr.].

3. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Code of Commercial Procedure of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 6 lystopada 1991 r. № 1798-XII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (access date: 21.07.2025). [in Ukr.].

4. Zemelnyi kodeks Ukrainy [Land Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 25 zhovtnia 2001 r. № 2768-III. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].

5. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Code of Administrative Proceedings of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 6 lypnia 2005 r. № 2747-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].

6. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy [The Labor Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 10 hrudnia 1971 r. № 322-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].

7. Kodeks Ukrainy pro administrativni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offences]: Zakon vid 7 hrudnia 1984 r. № 8073-X. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].

8. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].

9. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].

10. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13 bereznia 2012 r. № 4495-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].
11. Podatkovi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 r. № 2755-VI. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].
12. Pro derzhavnu reiestratsiiu yurydychnykh osib, fizychnykh osib – pidpriemstiv ta hromadskykh formuvan [On State Registration of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Organisations]: Zakon Ukrainy vid 15 travnia 2003 r. № 755-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].
13. Pro osoblyvosti rehuliuвання діяльності yurydychnykh osib okremykh orhanizatsiino-pravovykh form u perekhidnyi period ta obiednan yurydychnykh osib [On the peculiarities of regulating the activities of legal entities of certain organisational and legal forms during the transition period and associations of legal entities]: Zakon Ukrainy vid 9 sichnia 2025 r. № 4196-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].
14. Pro pidpriemstva v Ukraini [On Enterprises in Ukraine]: Zakon vid 27 bereznia 1991 r. № 887-XII (out of date). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/887-12#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].
15. Saksonov, V.B. (2005) Vyznachennia poniattiino-katehorialnoho aparatu yak metodolohichna paradyhma yurysprudentsii [Definition of conceptual and categorical apparatus as a methodological paradigm of jurisprudence]. *Naukovyi visnyk Yurydychnoi akademii MV'S*. № 3, pp. 76–85 [in Ukr.].
16. Saksonov, V.B. (2014) Vyznachennia poniattia «pidpriemstvo» v zakonodavstvi Ukrainy [Definition of the term ‘enterprise’ in Ukrainian legislation]. *Problemy zastosuvannya tsyvilnoho ta hospodarskoho kodeksiv Ukrainy: materialy kruhloho stolu kafedry tsyvilno-pravovykh dystsyplin yurydychnoho fakultetu Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav* (m. Dnipro, 21 lystopada 2014 r.). Dnipropetrovsk : DDUVS, pp. 55–57 [in Ukr.].
17. Saksonov, V. B. (2025) Pravovi osnovy hospodariuvannya v Ukraini u konteksti zmin, peredbachenykh Zakonom Ukrainy vid 09.01.2025 № 4196-IX [Legal basis for economic activity in Ukraine in the context of changes provided for by Law of Ukraine No. 4196-IX dated 09.01.2025]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty : materialy IX Mizhnar. nauk.-prakt. konf.; u 2-kh ch. (m. Dnipro, 21 bereznia 2025 r.)*. Dnipro : Dniprov. derzh. un-t vnutr. sprav. Part II. 784 p., pp. 175–177 [in Ukr.].
18. Saksonov, V.B. (2025) Rechovi prava derzhavnykh i komunalnykh pidpriemstv u konteksti zmin, peredbachenykh zakonoproektom № 6013 [Property rights of state-owned and municipal enterprises in the context of changes envisaged by draft law № 6013]. *Prava liudyny: metodolohichni, hnoseolohichni ta ontolohichni aspekty: mateialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., prysviach. 76-richchiu proholoshennia Zahalnoi deklaratsii prav liudyn* (m. Dnipro, 10 hrud. 2024 r.). Dnipro : Dniprov. derzh. un-t vnutr. sprav, 2025. 312 p., pp. 101–104 [in Ukr.].
19. Saksonov, V.B., Koverzai, O.O. (2025) Pidpriemstvo yak subiekt hospodariuvannya ta yedynyi mainovyi kompleks: problema zakonodavchoho vyznachennia [The enterprise as a business entity and a single property complex: the problem of legislative definition]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty : materialy IX Mizhnar. nauk.-prakt. konf.; u 2-kh ch. m. Dnipro, 21 bereznia 2025 r.)*. Dnipro : Dniprov. derzh. un-t vnutr. sprav, Part II. 784 p., pp. 180–182 [in Ukr.].
20. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 r. № 435-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].
21. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 18 bereznia 2004 r. № 1618-IV. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (access date: 21.07.2025) [in Ukr.].
22. Cambridge dictionary. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/enterprise> (access date: 21.07.2025).
23. Civil Code of Ukraine. Code of Ukraine; Law, Code dated 16.01.2003 № 435-IV. The legislation of Ukraine is valid as of March 18, 2024. Retrieved from: [https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/65221/UKR-65221%20\(EN\).pdf](https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/65221/UKR-65221%20(EN).pdf) (access date: 21.07.2025).
24. Civil Code of Ukraine. Collection of Laws «Legal Bulletin of Ukraine». K.: Editorial office of the legal journal «Law of Ukraine», 2011. Supplement to the legal journal «Law of Ukraine». First number:

Civil Code of Ukraine: with alterations and amendments as of November 1, 2011. 512 pages. Retrieved from: <https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/content-family-codex-eng-4.pdf> (access date: 21.07.2025).

25. Constitution of Ukraine. Official translation. Last modification: 27.05.21 11:57:00. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?lang=en#Text> (access date: 21.07.2025).

26. Economic Code of Ukraine. Official translation. Last modification: 26.05.21 15:43:04. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?lang=en#Text> (access date: 21.07.2025).

ABSTRACT

Vladyslav Saksonov. The enterprise as an organisational form of economic activity and a single property complex: problems in domestic legislation and prospects for their resolution

The article argues that the concept of 'enterprise' is used in various meanings in domestic legislation.

On 1 January 2004, the new Civil, Commercial and Customs Codes of Ukraine (the latter in its new edition) simultaneously came into force, with provisions establishing the definition of the term 'enterprise' at the level of specialised norms and definitions. However, in all three codes, the meaning, content and essence of the concept of 'enterprise' differ significantly. Thus, the difference between the definitions enshrined in the Commercial and Customs Codes of Ukraine appears to be fundamental. At the same time, the difference between the definitions contained in the Civil Code of Ukraine and the corresponding definitions enshrined in the Commercial and Customs Codes of Ukraine appears to be conceptual.

While Article 191 of the Civil Code of Ukraine defines an enterprise as property, a single property complex and an object of legal relations, the Commercial and Customs Codes of Ukraine position an enterprise as a person, participant or subject of legal relations. This is specified in the content of the relevant norms and definitions.

However, even in the Civil Code of Ukraine, the term 'enterprise' is used in different meanings. Thus, in Article 191, an enterprise is defined as a 'single property complex' (part 1), "property" (part 2), 'an object of purchase and sale, pledge, lease and other legal transactions' (part 4). At the same time, in Articles 167 and 169 of the Civil Code of Ukraine, the concept of 'enterprise', as in the vast majority of legal norms, primarily the Constitution of Ukraine and codes, as well as subordinate regulatory legal acts, is used to designate participants in legal relations, legal entities, and business entities.

At the same time, recent changes in national legislation, caused by the adoption of the Law of Ukraine 'On the Specifics of Regulating the Activities of Legal Entities of Certain Organisational and Legal Forms during the Transition Period and Associations of Legal Entities' dated 09.01.2025, contradict the general trend that has developed over decades. This trend is reflected in the Constitution of Ukraine, numerous codes, other laws and subordinate regulatory acts, and consists in recognising the status of an enterprise as a person, a participant in legal relations and a business entity.

Key words: *enterprise, enterprise as an organisational form of economic activity, enterprise as single property complex, legislation, legal norms.*

Надійшла до редакції: 13.08.2025

Прийнято до друку після рецензування: 25.08.2025

Опубліковано: 14.11.2025